

Professional doctorate in het hbo

Beroepsopleiding met doorwerking van het hoogste niveau

DOOR DAAN ANDRIESEN EN FRANK VANDER ZWAN

Hogescholen bieden nu nog beroepsopleidingen aan van associate degree tot masterniveau. Het is om verschillende redenen belangrijk om hier op korte termijn de professional doctorate aan toe te voegen vindt de Vereniging Hogescholen. Wat is de toegevoegde waarde hiervan voor Nederland en het hoger onderwijs?

Het Bolognaproces van de Europese Unie heeft in heel Europa geleid tot een systeem van hoger onderwijs bestaande uit drie cycli: bachelor (niveau 6), master (niveau 7) en doctorale studies (niveau 8). Sinds de komst van lectoren in het hbo in 2001 is er discussie in Nederland of het hbo ook onderwijs zou mogen aanbieden voor de derde cyclus. Een doorbraak in deze discussie kwam in augustus 2019 toen de Vereniging Samenwerkende Nederlandse Universiteiten (VSNU) en de Vereniging Hogescholen gezamenlijk een *position paper* uitbrachten over de doorontwikkeling van het binaire stelsel. Hierin wordt uitgesproken dat een derde cyclus in het hbo een waardevolle toevoeging aan het huidige stelsel van hoger onderwijs kan zijn (Vereniging Hogescholen en VSNU, 2019).

Op verzoek van de minister van OCW heeft de hbo-sector vervolgens begin 2021 een plan van aanpak gepresenteerd voor een beroepsgerichte invulling van de derde cyclus in de vorm van een Professional Doctorate (PD). Hierin staat een raamwerk voor het niveau, opleidingsprofielen, opzet, kwaliteitszorg en financiën. Het plan van aanpak is afgestemd met de VSNU waarbij is vastgesteld dat het binnen de afgesproken randvoorwaarden is gebleven. In het plan wordt ook het voorstel gedaan om te starten met pilots in

zeven sectoren, bijvoorbeeld op het gebied van energie en duurzaamheid; gezondheid en welzijn; en kunst en creatief. Op 9 maart jl. is het plan van aanpak aangeboden aan demissionair minister van Engelshoven die verheugd was dit nog in haar ambtsperiode in ontvangst te kunnen nemen.

De PD vormt een waardevolle aanvulling op de bestaande doctoraatstrajecten van de Nederlandse universiteiten.

In deze bijdrage schetsen we de contouren van het plan en geven aan wat de toegevoegde waarde van een PD is voor het Nederlandse onderwijslandschap.

Een beroepsopleiding die opleidt tot onderzoekende professionals die leren interveniëren in complexe praktijken.

Eveneens voorziet het PD-programma in een behoefte van professionalisering van hbo-docenten.

Toegevoegde waarde

De reden dat hogescholen de ontwikkeling van een PD zo belangrijk vinden, is omdat zij een grote meerwaarde zien voor de samenleving en het werkveld waar het hbo voor opleidt, het hbo-onderwijs en de verdere ontwikkeling en status van hogescholen. Daarmee vormt de PD een waardevolle aanvulling op de bestaande doctoraatstrajecten van de Nederlandse universiteiten.

Onderzoekende professionals

Het PD-programma helpt voorzien in de toenemende behoefte aan 'onderzoekende professionals' in de samenleving: hoogopgeleide professionals die in staat zijn complexe beroepsgerichte kennis- en ontwerp vragen op te pakken en zo bij te dragen aan duurzame innovatie. Denk bijvoorbeeld aan doelstellingen die gesteld zijn in het Klimaatakkoord en de bijbehorende energietransitie. Dat is echt niet alleen een kwestie van het ontwikkelen van nieuwe technologie, maar hierbij gaat het in veel gevallen juist om introductie en brede adoptie bij burgers, gemeenten en bedrijven van reeds ontwikkelde, meer duurzame alternatieven. Maar door de meervoudige complexiteit van deze grote transitieopgaven is juist het breed uitrollen van deze duurzame technologieën en praktijken weerbarstig, wat behalen van de gewenste (en soms vereiste) resultaten in de weg staat. Er is dan meer kennis en ervaring met deze weerbarstige praktijk nodig om dergelijke transities goed te kunnen

begeleiden. Juist omdat het professionals opleidt voor de praktijken waarin deze transitievraagstukken spelen, zien de hogescholen hier een uitgelezen rol om hier met PD-programma's de broodnodige verdieping en verbreding van deze praktijkkennis te realiseren.

Het PD-programma helpt voorzien in de toenemende behoefte aan 'onderzoekende professionals'

Praktische innovatie

Het PD-programma voorziet met haar profiel in een vraag naar onderwijs boven masterniveau voor degenen die zich vooral willen bekwamen in praktische innovatie. Daar waar de universiteiten met een PhD mensen opleiden tot professionele onderzoekers, maakt het PD-programma een doorlopende leerlijn bachelor, master, doctorate in de beroepskolom mogelijk die voorziet in de behoefte aan beroepsgerichte professionals. Een PD-programma met een internationaal erkende graad geeft een nieuw carrièreperspectief, zowel aan onderzoekers als aan praktijkprofessionals. Ter voorbereiding van het plan van aanpak zijn

in zeven clusters gesprekken gevoerd met het werkveld waarin deze behoefte werd geuit. Meer dan zestig bedrijven, brancheorganisaties en instellingen verdeeld over de verschillende sectoren hebben een steunbetuiging voor het plan getekend.

Hogescholen opereren in een internationale context en veel landen kennen geen binair systeem

De subtitel van het plan van aanpak luidt ‘een beroepsopleiding waarin praktijkgericht onderzoek centraal staat’. Zo is het de verwachting – en direct een uitgangspunt bij de ontwikkeling – dat de PD bijdraagt aan de verdieping en de verbreding van het praktijkgerichte onderzoek in het hbo en zo helpt de unieke kennisbasis van de hogescholen die nauw verbonden is met de beroepspraktijk waar het hbo voor opleidt, verder te verstevigen. De PD helpt daarnaast te voorzien in de behoefte in de samenleving aan kort-cyclische innovatie en direct toepasbare handelingskennis. Een PD-programma helpt het hbo haar bijdrage te leveren aan een meer duurzame, inclusieve, rechtvaardige, gezonde en veilige samenleving.

Concurrentiepositie

Hogescholen opereren in een internationale context en veel landen kennen geen binair systeem (met universiteiten én hogescholen). Hogescholen werken dus veel met collega’s in het buitenland waar aan die instellingen wel doctoraats-trajecten aangeboden worden, denk bijvoorbeeld aan het kunst- en hospitalitydomein. Het kunnen aanbieden van doctoraats-trajecten geënt op de eigenheid van de beroepspraktijk waar het hbo voor opleidt, kan dus een belangrijke boost geven aan de status van Nederlandse hogescholen in internationale context – te meer omdat onze hogescholen voor ons bachelor- en masteronderwijs in deze domeinen internationaal een ontzettend goede reputatie genieten. De aanwezigheid van een PD-programma helpt ook de concurrentiepositie van het hbo te versterken in Europese onderzoekssamenwerking.

Aantrekkingskracht

Tenslotte draagt het PD-programma bij aan de kwaliteit van het hbo-onderwijs en -onderzoek en zou de aantrekkingskracht van het hbo op vwo’ers en internationaal talent kunnen vergroten. Eveneens voorziet het PD-programma in een behoefte van professionalisering van hbo-docenten en vergroot de aanwezigheid van PD-programma’s binnen een hogeschool de mogelijkheid van het aantrekken van docenten met een doctorsgraad door het stimuleren van de onderzoekscultuur. PD-trajecten bieden tevens een versterking van de onderzoeksgroepen met docentonderzoekers die hierdoor nog beter in staat zijn te werken aan praktijkgericht onderzoek en hun banden met de praktijk versterken. De PD-trajecten zijn dan ook een waardevolle

	UAS-PD	PhD	PDEng
Typering	Beroepsopleiding die opleidt tot onderzoekende professionals die leren interveniëren in complexe praktijken.	Academische opleiding die opleidt tot onderzoekers die leren zelfstandig academisch wetenschappelijk onderzoek te doen	Ontwerpopleiding die opleidt tot ingenieurs die leren ontwerpen in een professionele context
Opbrengst	Creëren van generieke nieuwe handelingskennis, processen en producten voor het tot stand brengen en valideren van interventies bij complexe vraagstukken	Creëren van generieke nieuwe conceptuele kennis die bijdraagt aan de wetenschappelijke kennisbasis en het verleggen van de grenzen van het wetenschapsgebied	Creëren van specifieke nieuwe technische oplossingen voor producten, processen en systemen gebaseerd op functionele eisen en markteisen
Belangrijkste manier van leren	Learning-on-the-job doordat de kandidaat werkt aan een praktijkvraagstuk en hierin leert interventies te ontwikkelen, te toetsen en eventueel te implementeren	Leren doordat de kandidaat een groot academisch wetenschappelijk onderzoek uitvoert	Leren doordat de kandidaat eisen omzet in specificaties, een concept ontwikkelt en dit valideert en concretiseert in relatie tot de specificaties
Rol van cursorisch onderwijs	Ondersteunt learning on the job. Totale cursorische onderwijs 30-60 EC	Ondersteunt het verwerven van academische vaardigheden. Omvang verschilt	Vormt de helft van het curriculum (60 EC)
Toegangseisen	Relevante master plus relevante ervaring in de betreffende complexe beroepspraktijk	Academische master	Academische master
Domein	Kunst + Creatief, Energie & Duurzaamheid, Gezondheid & Welzijn, Maritiem en Leisure, Tourism & Hospitality. Hierna: clusters Onderwijs en Techniek & Digitalisering	Academische disciplines	Techniek
Wijze van toetsing	Peer-review van een portfolio van bewijsmateriaal door lectoren en stakeholders	Peer review van een proefschrift door academische wetenschappers	Peer review van een eindproject dat leidt tot een technisch ontwerp door een evaluatie commissie
Doorlooptijd	3-4 jaar afhankelijk van voorkennis, ervaring en aard van het traject	4 jaar	2 jaar

Tabel 1: Kenmerken van de UAS-PD in vergelijking met de PhD en PDEng

en noodzakelijke toevoeging aan het palet van onderzoeksprojecten van lectoraten en onderzoeksgroepen.

Kortom, de introductie van de professional doctorate in het hbo heeft belangrijke toegevoegde waarde voor het werkveld waar het hbo voor opleidt en samenleving in de vorm van vernieuwende en verdiepende kennis die wordt opgedaan, de PD-kandidaat die met een PD in het hbo echt op een andere manier aan zijn of haar professionalisering kan werken, en voor de hogescholen zelf in de vorm van het aanjagen van de interne ontwikkeling van onderzoek en onderwijs, maar ook in het nationaal en internationaal aantrekkelijker maken van het hbo.

Gelijkwaardig maar verschillend

De hogescholen zijn zich er vanaf het begin van bewust geweest dat het bij de ontwikkeling van een doctoraats-traject in het hbo belangrijk is zich te verhouden tot de bestaande doctoraatstrajecten aan de Nederlandse universiteiten, de PhD resp. de Professional Doctorate Engineering zoals aangeboden door de vier TU's. Dit betekent enerzijds dat er bij de inrichting van de PD-opleiding in het hbo voldoende toegevoegde waarde en onderscheidend vermogen moet zijn ten opzichte van het bestaande aanbod. Anderzijds kan juist ook heel bewust worden gekeken naar de opzet en inrichting van bijvoorbeeld de kwaliteitszorg van bestaande doctoraatstrajecten om daar van te leren en op voort te borduren voor dit nieuwe opleidingstraject op niveau 8 van *European Qualification Framework* voor het hbo.

De PD staat qua typering, opbrengst, manier van leren en manier van toetsing een profiel voor dat aansluit bij de wettelijke opdracht van de hogescholen

In het eerdergenoemde plan van aanpak zijn langs een aantal categorieën dan ook de kenmerken van de te ontwikkelen UAS-PD weergegeven ten opzichte van de bestaande doctoraatstrajecten – zie tabel 1.

Hier wordt duidelijk dat qua typering, opbrengst, manier van leren en manier van toetsing de PD een eigen profiel voorstaat ten opzichte van de PhD en de PDEng. Een profiel dat aansluit bij de wettelijke opdracht van de hogescholen,

namelijk het verzorgen van hoger beroepsonderwijs, waarbij bijgedragen wordt aan de ontwikkeling van de beroepen door het uitvoeren van praktijkgericht onderzoek en aan het overdragen van kennis ten behoeve van de maatschappij.

Verenigingsbrede aanpak

Om deze voor het hbo zo belangrijke ontwikkeling tot een succes te maken, is vanaf begin af aan gekozen voor een verenigingsbrede aanpak: alle hogescholen die binnen een bepaald domein op korte termijn ambities hebben met een professional doctorate, zijn georganiseerd in zogenaamde domeinspecifieke taskforces. Zij zijn uitgenodigd een propositie te ontwikkelen die voldoet aan de randvoorwaarden die deels door de minister van OCW zijn meegegeven en die deels in verenigingsverband zijn afgesproken. Deze randvoorwaarden betreffen onder andere de aanwezigheid van een eerste en tweede cyclus binnen een domein, een goed onderzoeks track record binnen het domein en aantoonbaar commitment en toegevoegde waarde voor het afnemend (werk)veld. Dit heeft geleid tot een vijftal clusters waar de pilot zal starten: Kunst + Creatief, Energie & Duurzaamheid, Gezondheid & Welzijn, Maritiem en Leisure, Tourism & Hospitality. De clusters Onderwijs en Techniek & Digitalisering sluiten zo snel mogelijk aan.

Het departement is nu samen met de Vereniging Hogescholen aan het werk om te kijken hoe deze pilot uitgevoerd kan gaan worden. Tegelijkertijd zijn de domeinspecifieke taskforces aan de slag om binnen de gestelde kaders opleidingsprofielen en opzet te ontwikkelen die aansluiten bij de behoeften binnen de verschillende clusters. Als de benodigde wet- en regelgeving en bekostiging voor de pilot op tijd rond komen, is het de bedoeling dat de eerste PD-kandidaten in het hbo in september 2022 van start kunnen gaan.

Literatuur

Vereniging Hogescholen en VSNU. (2019). Position paper VSNU-VH doorontwikkeling binair stelsel.

Over de auteurs

Daan Andriessen
Daan Andriessen is lector Methodologie van Praktijkgericht Onderzoek aan de Hogeschool Utrecht en hij is voorzitter van het programmeerteam UAS PD dat het plan van aanpak voor het professional doctorate in het hbo heeft geschreven.

Frank van der Zwan
Frank van der Zwan is coördinator onderzoeksbeleid bij de Vereniging Hogescholen en hij is secretaris van het bovengenoemde programmeerteam.